

Cuprins

<i>Introducere</i>	7
Despre numele divine	49
Teologia mistică	245
<i>Note</i>	263
<i>Glosar de termenți grecești</i>	325
<i>Bibliografie</i>	335

Dionisie Areopagitul

DESPRE NUMELE DIVINE • TEOLOGIA MISTICĂ

Ediție bilingvă

Traducere din limba greacă, introducere, note,
glosar de termeni și bibliografie de Marilena Vlad

16. Am ordonat iubirile cele multe, dar care sunt dintr-una singură, spunând pe rând care sunt cunoașterile și puterile iubirilor din lume și a celor supra-lumești, pe care – conform scopului dat discursului nostru – le depășesc ordinile și dispunerile iubirilor intelective și inteligibile, deasupra cărora stau iubirile inteligibile în sine și iubirile dumnezeiești ale celor cu adevărat frumoase de acolo, pe care și noi le-am lăudat în mod corespunzător. Acum însă, reluându-le pe toate, să le concentrăm împreună în iubirea cea una și repliată, care este Tatăl acestora toate și, pornind de la cele multe, să le reunim mai întâi în două puteri iubitoare, pe care le domină și le conduce în mod total cauza nere-lativă²⁵⁹ a iubirii totale de dincolo de toate, spre care tinde întreaga iubire a tuturor ființării, potrivit naturii fiecăreia dintre ființări.

17. Iar acum, după ce le-am strâns pe acestea din nou împreună în unu, să spunem că există o putere unică și simplă, care se mișcă pe sine într-o combinaire unitară: de la bine și până la ultima dintre ființări, și iarăși, de la aceea, trecând succesiv prin toate, până la binele însuși, ea se mișcă pe sine în mod circular, de la ea însăși, prin ea însăși și până la ea însăși, și se desfășoară înspre ea însăși mereu în mod identic.

18. Totuși, cineva ar putea spune: dacă cel frumos și bine este iubit, dorit și îndrăgit de toate, căci, așa cum s-a spus, chiar și neființa tinde spre el și râvnește să fie cumva în el, iar el este cel care dă formă chiar și celor lipsite de formă, și dacă despre el se afirmă chiar și neființa și el este neființă în mod supra-ființial, atunci cum se face că mulțimea demonilor nu dorește frumosul și binele, ci, fiind înclinată spre materie – după ce a căzut din îngereasca identitate a doririi binelui –, este cauza tuturor relelor, atât pentru sine, cât și pentru celelalte lucruri despre care spunem că se dovedesc a fi rele? Sau, în general, cum se face că speța demonilor, deși este produsă din bine, nu are forma

ἀποπεπτωκυῖα κακῶν ἀπάντων αἰτία καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα κακύνεσθαι λέγεται; Πῶς δὲ ὅλως ἐκ τάγαθοῦ παραχθέν τὸ δαιμόνιον φύλον οὐκ ἔστιν ἀγαθοειδὲς ἢ πῶς ἀγαθὸν ἐκ τάγαθοῦ γεγονὸς ἠλλοιώθη; Καὶ τί τὸ κακῦναν
 163 αὐτὸ | καὶ ὅλως τί τὸ κακὸν ἐστὶ, καὶ ἐκ τίνος ἀρχῆς ὑπέστη, καὶ ἐν τίνι τῶν ὄντων ἔστιν; Καὶ πῶς ὁ ἀγαθὸς αὐτὸ παραγαγεῖν ἠβουλήθη, πῶς δὲ βουληθεὶς ἠδυνήθη; Καὶ εἰ ἐξ ἄλλης αἰτίας τὸ κακὸν, τίς ἕτερα τοῖς οὖσι παρὰ τάγαθόν αἰτία; Πῶς δὲ καὶ προνοίας οὐσης ἔστι τὸ κακὸν ἢ γινόμενον ὅλως ἢ μὴ ἀναιρούμενον, καὶ πῶς ἐφίεται τι τῶν ὄντων αὐτοῦ παρὰ τάγαθόν;

<19> Ταῦτα μὲν οὖν ἴσως ἐρεῖ τοιόσδε ἀπορῶν λόγος, ἡμεῖς δὲ ἀξιόσομεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ἀποβλέπειν καὶ πρῶτόν γε τοῦτο εἰπεῖν παρρησιασόμεθα: Τὸ κακὸν οὐκ ἔστιν ἐκ τάγαθοῦ, καὶ εἰ ἐκ τάγαθοῦ ἐστὶν, οὐ κακόν, οὐδὲ γὰρ πυρὸς τὸ ψύχειν οὔτε ἀγαθοῦ τὸ μὴ ἀγαθὰ παράγειν. Καὶ εἰ τὰ ὄντα πάντα ἐκ τάγαθοῦ, φύσις γὰρ τῷ ἀγαθῷ τὸ παράγειν καὶ σώζειν, τῷ δὲ κακῷ τὸ φθείρειν καὶ ἀπολλύειν, οὐδὲν ἐστὶ τῶν ὄντων ἐκ τοῦ κακοῦ. Καὶ οὐδὲ αὐτὸ ἐστὶ τὸ κακόν, εἴπερ καὶ ἑαυτῷ κακὸν εἶη. Καὶ εἰ μὴ τοῦτο, οὐ πάντῃ κακὸν τὸ κακόν, ἀλλ' ἔχει τινὰ τάγαθοῦ, καθ' ἣν ὅλως ἔστι, μοῖραν. Καὶ εἰ τὰ ὄντα τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐφίεται καὶ πάντα, ὅσα ποιεῖ, διὰ τὸ δοκοῦν ἀγαθὸν ποιεῖ καὶ πᾶς ὁ τῶν ὄντων σκοπὸς ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος τάγαθόν, οὐδὲν γὰρ εἰς τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν ἀποβλέπον ποιεῖ, ἃ ποιεῖ, πῶς ἔσται τὸ κακὸν ἐν τοῖς οὖσιν ἢ ὅλως ὄν τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς ὀρέξεως παρηρημένον.

Καὶ εἰ τὰ ὄντα πάντα ἐκ τάγαθοῦ καὶ τάγαθόν ἐπέκεινα τῶν ὄντων, ἔστι μὲν ἐν τάγαθῷ καὶ τὸ μὴ ὄν ὄν, τὸ δὲ κακὸν οὔτε ὄν ἐστὶν, εἰ δὲ μὴ οὐ πάντῃ κακόν, οὔτε μὴ ὄν, οὐδὲν γὰρ ἔσται τὸ καθόλου μὴ ὄν, εἰ μὴ ἐν τάγαθῷ κατὰ τὸ
 164 ὑπερούσιον λέγοιτο. Τὸ μὲν οὖν ἀγαθὸν ἔσται καὶ | τοῦ

binelui, sau cum s-a schimbat ea dacă a fost făcută bună și de la bine²⁶⁰? Și ce este însuși faptul de a face rău și, în general, ce este răul, din care principiu a fost înființat și în care dintre ființări se află el? Și cum a vrut binele însuși să îl producă, iar dacă a vrut, cum a putut să îl producă? Și dacă răul este din altă cauză, ce altă cauză a ființărilor mai există în afară de bine? Dar, dacă există providență, atunci cum există răul, sau, în general, cum a apărut el, sau de ce nu este distrus, și cum tind vreuna dintre ființări înspre rău în loc să tindă spre bine?

19. Iată ce ar putea spune cineva, punându-ne în dificultate cu un astfel de discurs; însă noi îi cerem să privească spre adevărul lucrurilor și ne vom încumeta în primul rând să spunem acest lucru: răul nu este de la bine, iar dacă este de la bine, atunci nu este rău²⁶¹, căci nu este treaba focului să răcească și nici a binelui să producă cele ce nu sunt bune. Dar, dacă toate ființările vin de la bine, deoarece natura binelui este aceea de a produce și de a salva, iar a răului este de a distruge și de a nimici, atunci nici una dintre ființări nu este de la rău. Și nici măcar răul însuși nu va fi, dacă ar fi rău și pentru el însuși. Iar dacă nu este așa, atunci nici răul nu este complet rău, ci are o parte bună, prin care el există efectiv. Dar, dacă ființările doresc frumosul și binele și fac tot ce fac deoarece li se pare bun, iar orice intenție a celor ce sunt își are începutul și sfârșitul în bine – căci nu fac nimic din ce fac privind spre natura răului –, atunci cum va fi răul în cele ce sunt, sau cum va fi în genere, dacă este lipsit de această dorință bună?

Iar dacă toate ființările sunt din bine, iar binele este dincolo de ființări, atunci chiar și neființa este, fiind în binele însuși²⁶²; în schimb, răul nu este nici ființă, căci atunci nu ar fi cu totul rău, dar nu este nici neființă, căci neființa totală nu va fi nimic, decât dacă spunem că este în binele însuși, în mod supra-ființial. Pe de o parte, binele va fi așezat cu mult înaintea ființei simple și a neființei. Pe de

ἀπλῶς ὄντος καὶ τοῦ μὴ ὄντος πολλῶ πρότερον ὑπεριδρυμένον. Τὸ δὲ κακὸν οὔτε ἐν τοῖς οὕσιν οὔτε ἐν τοῖς μὴ οὕσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ μὴ ὄντος μᾶλλον ἀλλότριον ἀπέχον τάγαθοῦ καὶ ἀνουσιώτερον.

Πόθεν οὖν ἐστὶ τὸ κακόν; Εἶποι τις. Εἴ γὰρ μὴ ἐστὶ τὸ κακόν, ἀρετὴ καὶ κακία ταῦτόν καὶ ἡ πᾶσα τῇ ὅλῃ καὶ ἡ ἐν μέρει τῇ ἀνά λόγον ἢ οὐδὲ τὸ τῇ ἀρετῇ μαχόμενον ἔσται κακόν.

Καίτοι ἐναντία σωφροσύνη καὶ ἀκολασία καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. Καὶ οὐ δήπου κατὰ τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἄδικόν φημι καὶ τὸν σόφρονα καὶ τὸν ἀκόλαστον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἔξω φαινομένης τοῦ ἐναρέτου πρὸς τὸν ἀντικείμενον διαστάσεως ἐν αὐτῇ πολλῶ πρότερον τῇ ψυχῇ καθόλου διεστήκασι τῶν ἀρετῶν αἱ κακίαι καὶ πρὸς τὸν λόγον τὰ πάθη στασιάζει καὶ ἐκ τούτων ἀνάγκη δοῦναί τι τῷ ἀγαθῷ κακόν ἐναντίον. Οὐ γὰρ ἑαυτῷ τάγαθόν ἐναντίον, ἀλλ' ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ ἐνός ἔκγονον αἰτίου κοινωνία καὶ ἐνότητι καὶ φιλία χαίρει.

Καὶ οὐδὲ τὸ ἔλαττον ἀγαθὸν τῷ μείζονι ἐναντίον, οὔτε γὰρ τὸ ἥττον θερμόν ἢ ψυχρόν τῷ πλείονι ἐναντίον. Ἔστιν οὖν ἐν τοῖς οὕσι καὶ ὃν ἐστὶ καὶ ἀντιτέθεται καὶ ἠναντίωται τάγαθῷ τὸ κακόν. Καὶ εἰ φθορὰ ἔστι τῶν ὄντων, οὐκ ἐκβάλλει τοῦτο τοῦ εἶναι τὸ κακόν, ἀλλ' ἔσται καὶ αὐτὸ ὄν καὶ ὄντων γενεσιουργόν. Ἡ οὐχὶ πολλάκις ἡ τοῦδε φθορὰ τοῦδε γίγνεται γένεσις; Καὶ ἔσται τὸ κακόν εἰς τὴν τοῦ παντός συμπλήρωσιν συντελοῦν καὶ τῷ ὅλῳ τὸ μὴ ἀτελές εἶναι δι' ἑαυτὸ παρεχόμενον.

<20> Ἐρεῖ δὲ πρὸς ταῦτα ὁ ἀληθὴς λόγος, ὅτι τὸ κακόν, ἢ κακόν, | οὐδεμίαν οὐσίαν ἢ γένεσιν ποιεῖ, μόνον δὲ
165 κακύνει καὶ φθείρει τὸ ἐφ' αὐτῷ τὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν. Εἴ δὲ γενεσιουργόν τις αὐτὸ εἶναι λέγοι καὶ τῇ τούτου φθορᾷ τῷ ἑτέρῳ διδόναι γένεσιν, ἀποκριτέον ἀληθῶς. Οὐχ ἢ

altă parte, răul nu este nici în ființări, nici în cele ce nu sunt, ci el este mai înstrăinat de bine și mai lipsit de ființă decât însăși neființa²⁶³.

Dar atunci, ar putea spune cineva, de unde este răul²⁶⁴? Căci, dacă nu există răul, atunci virtutea și răutatea sunt identice – atât virtutea toată cu răutatea întreagă, cât și virtutea particulară cu răutatea corespunzătoare –, iar ceea ce luptă împotriva virtuții nu va fi răul.

Totuși, moderația și nestăpânirea sau dreptatea și nedreptatea sunt contrarii. Și nu mă refer numai la cel drept și la cel nedrept sau la cel moderat și la cel nestăpânit, ci – cu mult înainte de a se arăta deosebirea exterioară dintre cel virtuos și cel opus –, în sufletul însuși, cele rele se deosebesc în genere de virtuți, iar pasiunile se împotrivesc rațiunii, și de aceea este necesar să admitem un rău opus binelui. Căci binele nu este opus lui însuși, ci el se bucură de comuniune, de unime și de prietenie, deoarece vine de la un singur principiu și este născut dintr-o singură cauză.

Și nici măcar binele mai mic nu este contrar binelui mai mare, căci nici căldura mai mică sau răceala mai mică nu este opusă celei mai mari. Așadar, răul este în ființări și este existent și se împotrivește și se opune binelui²⁶⁵. Chiar dacă răul este distrugerea celor ce sunt²⁶⁶, totuși, acest lucru nu scoate răul în afara ființei, ci el însuși va fi ceva existent și generator al ființărilor. Căci distrugerea unui lucru nu este de multe ori generare a altui lucru? Astfel, răul va contribui la completitudinea totului și, datorită lui, întregul nu este incomplet.

20. La acestea, discursul adevărat va răspunde că răul, în măsura în care este rău, nu produce nici o ființă și nici o generare, ci el doar face rău în jurul lui și distruge realitatea ființărilor. Dacă s-ar spune că este generator și că, prin distrugerea unui lucru, generează alt lucru, atunci trebuie să răspundem în mod adevărat: el nu generează în măsura în care distruge, ci, ca distrugere și rău, el doar distruge și

φθείρει, δίδωσι γένεσιν, ἀλλ' ἢ μὲν φθορὰ καὶ κακόν, φθείρει καὶ κακύνει μόνον, γένεσις δὲ καὶ οὐσία διὰ τὸ ἀγαθὸν γίγνεται, καὶ ἔσται τὸ κακὸν φθορὰ μὲν δι' ἑαυτό, γενεσιουργὸν δὲ διὰ τὸ ἀγαθὸν καί, ἢ μὲν κακόν, οὔτε ὄν οὔτε ὄντων ποιητικόν, διὰ δὲ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὄν καὶ ἀγαθὸν ὄν καὶ ἀγαθῶν ποιητικόν. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ γὰρ ἔσται τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν, οὐδὲ τοῦ αὐτοῦ φθορὰ καὶ γένεσις ἢ αὐτὴ κατὰ τὸ αὐτὸ δύναμις οὔτε αὐτοδύναμις ἢ αὐτοφθορά.

Τὸ μὲν οὖν αὐτοκακὸν οὔτε ὄν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε γενεσιουργὸν οὔτε ὄντων καὶ ἀγαθῶν ποιητικόν, τὸ δὲ ἀγαθόν, ἐν οἷς μὲν ἂν τελέως ἐγγένηται, τέλεια ποιεῖ καὶ ἀμιγῆ καὶ ὀλόκληρα ἀγαθὰ, τὰ δὲ ἥττον αὐτοῦ μετέχοντα καὶ ἀτελεῖ ἔστιν ἀγαθὰ καὶ μεμιγμένα διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀγαθοῦ. Καὶ οὐκ ἔστι καθόλου τὸ κακὸν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε ἀγαθοποιόν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τῷ ἀγαθῷ πλησιάζον ἀναλόγως ἔσται ἀγαθόν, ἐπεὶπερ ἢ διὰ πάντων φοιτῶσα παντελεῖς ἀγαθότης οὐ μέχρι μόνον χωρεῖ τῶν περὶ αὐτὴν παναγάθων οὐσιῶν, ἐκτείνεται δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων, ταῖς μὲν ὀλικῶς παροῦσα, ταῖς δὲ ὑφειμένως, ἄλλαις δὲ ἐσχάτως, ὡς ἕκαστον αὐτῆς μετέχειν δύναται τῶν ὄντων.

Καὶ τὰ μὲν πάντα τοῦ ἀγαθοῦ μετέχει, τὰ δὲ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐστέρηται, τὰ δὲ ἀμυδροτέραν ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν καὶ ἄλλοις | κατὰ ἔσχατον ἀπήχημα πάρεστι 166 τὰγαθόν. Εἰ γὰρ μὴ ἀναλόγως ἐκάστῳ τὰγαθὸν παρῆν, ἦν ἂν τὰ θειότατα καὶ πρεσβύτατα τὴν τῶν ἐσχάτων ἔχοντα τάξιν. Πῶς δὲ καὶ ἦν δυνατόν μονοειδῶς πάντα μετέχειν τοῦ ἀγαθοῦ μὴ πάντα ὄντα ταυτῶς εἰς τὴν ὀλικὴν αὐτοῦ μέθεξιν ἐπιτήδεια;

Νῦν δὲ τοῦτο ἔστι τῆς τοῦ ἀγαθοῦ δυνάμεως «τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος», ὅτι καὶ τὰ ἐστερημένα καὶ τὴν ἑαυτοῦ στέρησιν δυναμοῖ κατὰ τὸ ὅλως αὐτοῦ μετέχειν. Καὶ εἰ χρή